

УДК 81:39=161.2=111=133.1(043.3)

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2018-4-128-133>

НОМІНАЦІЯ ТА СИМВОЛІКА ПРЕДМЕТІВ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ ТА ПАРЕМІЙНОМУ КОНТЕКСТІ

Тищенко Олег Володимирович

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри іноземних мов та перекладознавства

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (Україна),

професор Університету Кирила і Мефодія в Трнаві (Словаччина)

вул. Клепарівська, 35, Львів, Україна

Автор пропонує семантичний аналіз речового коду культури, де домінують принципи антропоцентризму, побутоцентризму та селективності ономазіологічної бази.

Матеріалом для дослідження слугували словники ідіом, тезауруси, збірники прислів'їв та приказок, а також почасти енігматичний фольклорний дискурс російської та англійської мов.

Як продемонстрував аналіз, матеріальні предмети і реалії, аграрний інструментарій, артефакти мають неоднакову фразеотворчу, семіотичну продуктивність, їм притаманна яскрава національно-культурна специфіка вербалізації.

Зіставно-типологічний ракурс розшуку таких міжмовних культурно-семіотичних паралелей проливає певне світло на методику структурно-семантичного моделювання фразеологічних одиниць (В. М. Мокієнко, Ю. Прадід, А. Івченко, В. Поліщук, В. Коваль та ін.), в центрі яких перебувають різні символічна функція предметів матеріальної культури, синонімічна варіативність та типологія господарських і побутових реалій.

Такий підхід дав змогу з'ясувати напрямки семантичної динаміки сільськогосподарських реалій (інструментів для обробітку ґрунту, збирання врожаю і обробки готової продукції – harrow, hoe, plow, mattock, mill, sieve), специфіку їх образно-характерологічної номінації, символічну функцію, оціночність та прагматику у споріднених і неспоріднених лінгвокультурах, наявні обрядові, міфологічні та культурні стереотипи, магічні уявлення, заборони і т.ін.

Апробовано тезу етнографів і представників культурної антропології (А. Л. Топоркова, А. К. Байбурина, Л. Нідерле, С. М. Толстої) про подвійну семантичну природу ритуального символу та його медіальність, який, з одного боку, повернений до людини та її побутових потреб, соціальних цінностей (антропо- і побутоцентризм), а з іншого – співвідноситься з «культурною технологією речей і зв'язаною з ними виробничою і ритуальною практикою». Відтак, з'ясовано трансформацію семантики і символіки аграрних реалій фреймах ««робити зайву, непотрібну роботу, яка не приносить жодної користі чи зиску, даремно втрачати час», «погано робити якусь роботу» і т.ін.

Ключові слова: аграрна лексика і фразеологія, паремія, вірування, речовий код матеріальної культури, ритуальна функція знаків, побутовий фольклор, стереотип, загадка.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності.

Дослідження речового коду культури, на думку А. Л. Топоркова, спрямоване на реконструкцію «ритуальних функцій предметів матеріальної культури, створює передумови для виявлення загальних закономірностей семантизації речей та їхнього функціонування в традиційній обрядовості» [5, 89]. Ця проблема перебувала у полі Д. К. Зеленіна, Е. Г. Кагарова, П. Г. Богатирьова, С. М. Толстої, Н. Пашкової, Д. Аладька та ін. Ці дослідники, вивчаючи різні за своєю субстанціональною та культурною природою знаки номінації у сфері матеріальної культури, дійшли висновку про те, що в традиційній культурі власне утилітарне використання речей регламентувалося низкою заборон, рекомендацій та повір'їв,

а «побут просякнутий глибокими міфологічними інтенціями» (П. Г. Богатирьов, А. Л. Топорков, Т. В. Цив'ян та ін.).

А. Л. Топорков, А. К. Байбурін висували тезу про подвійну семантичну природу ритуального символу, який, з одного боку, повернений до людини та її побутових потреб і цінностей (антропо- і побутоцентризм), а з другого – співвідноситься з «культурною технологією речей і зв'язаною з ними ритуальною практикою, символікою традиційних ремесел, промислів та занять, сімейними звичаями та обрядами.

Формулювання мети і завдань статті.

Метою нашого спостереження є предметна символіка знарядь матеріальної культури, пов'язаних передусім із землеробством і народною агротехнікою. Об'єкт становить т.зв. аграрна фраземіка, семантика, мотивація і ширше – культурна прагматика ідіом з цим компонентом, виявлення механізмів концептуалізації цих образних зна-

ків номінації в англійській ідоматиці та ідеографії у зіставленні з іншими лінгвокультурами (польською, білоруською, російською) в процесі їх трансформації та семантичної динаміки, з'ясування семантичного наповнення паремій та загадок (репертуару семіотичних та архетипних кодифікаторів).

Різні предметні символи мають різну мотивованість і набувають різної фразеологізації, метафоризації, оцінки й переосмислення в ході вторинної номінації в різних лінгвокультурах. Якщо придивитися до внутрішньої форми ідіом та інших стійких сполук, різних за своєю природою і сферами денотації, можна переконатися в тому, що принцип антропоцентризму і побутоцентризму тут домінує. Іншими словами, матеріальні предмети і реалії, аграрний реалемний культ мають неоднакову фразеотворчу продуктивність. Різняться від мови до мови і донорсько-метафоричні когнітивні сценарії, до яких уподібнюється артефакт чи побутова реалія, приміром, в структурі і семантиці загадок, народних прикмет чи календарних паремій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна спостерегти різний ступінь культурної мотивованості фразеологічних одиниць, пов'язаних з аграрним інструментарієм та їхню національно-культурну специфіку в окремо взятій мові, наявні «білі плями на семантичній карті мови». Проілюструємо цю тезу англійськими фразеологізмами, але наперед зауважимо, що за призначенням і циклами сільськогосподарських робіт етнографи поділяють землеробські знаряддя на три групи: 1) для обробки ґрунту (тяглові орні знаряддя – *плуг, рало, соха, борона*), 2) для збирання врожаю (*серп, коса*); 3) переробки зерна (знаряддя для молотби – *ціп, млинок* – для віяння зерна, для переробки зерна на борошно водяні і наплавні млини) [2, 37]. Таке традиційне ручне знаряддя в польській мові, як *борона* за нашими даними, взагалі не вербалізоване в польських пареміях чи фраземах, на відміну від слова *motyka*, що густо представлене такими паремійними контекстами: «бути відвертим, називати речі своїми іменами, нічого не приховуючи» (*Figi figami, motykę motyką zwać*) [7, I, 564], «комусь вдається все, таланить у всьому, а інший не має успіху і найменших життєвих дрібницях» (*Pojednemu motyka goli, a drugiemu i brzytwa nie kce, Jednemu kopaczka (motyka) lepiej goli, jak drugiemu brzytew*) [7, I, 698], «про однакові речі (людей), які нічим не відрізняються, хоча і можуть мати якісь взаємні претензії» (*Przygania motyka gracy, choć oba jednacy, Przyganiała motyka gracy, a oboje tacy*) [7, I, 727], (**Varia** *kocioł gankowi*), «зробити, сказати щось невчасно, не до ладу, сказати дурниці» *Wyrwał się z conceptem jak z motyką na rzepę* [7, II, 112], *Wystrzelił jak z motyki 'spudłował'* [7, III, 145], «зовнішня ознака людини, вигляд» *Skrzywił się jak motyka* [7, II, 223], «про незграбну і повільну людину, яка береться виконати тер-

мінову роботу» *Motyka się rozigrala* [7, II, 526], «намагатися зробити те, щого не можеш або не вмієш, розраховувати свої сили, можливості» *Nie motyka to* [7, II, 508], «про нерозлучне, палке кохання» *Jedno rydel a motyka – ta ich rozerwać może* – подається як запозичення з української мови: *Wze nich to ne rozluczyt ani pip, ani władyka, ino rydel taj motyka* [7, III, 116].

Залишаючи осторонь магічну символіку *борони* й орання землі в східнослов'янській обрядовості в контексті покарання неодруженої молоді, де садіння і катання на ній сприймаєть як ганебний акт, і, навпаки, «пропахивание бороною дороги вкруг села, щоб за девушками приїзжали сваты» марковане позитивно [див: 1, 231, 253-254, 495], зупинимось на фразеологізації цього знаряддя в англійській МКС в контексті семіозису і фразеологічних зв'язків інших інструментів землеробства.

Англійська ідеографія засвідчує чимало образно-характерологічних номінацій з такими аграрними десигнатами, як *harrow, sickle, hoe, plow, mattock, mill*. При цьому окремі з них виявляються полісемічними і функціонують і як іменник, і як дієслово у складі термінів, належних до різних галузей (наприклад, *harrow, plow*). Придивімося до них ближче. Насамперед звернемо увагу на те, компаративні фразеологічні одиниці з цим компонентом можуть виражати: якісь зовнішні ознаки людини, приміром, особливості її ходи: *sickle-shins! Of a man with bent legs* досл.– ноги як серп; параметричні ознаки, розмір високий зріст в порівняльних сполуках на кшталт *High/Tall as a mill chimney*. В стійких стертих компаративах великий ніс метафорично корелює з тяглом плуга (*Nose like the coulter of a plow*), а мітла символізує неохайний зовнішній вигляд жінки, розкуйовджене волосся *Like a birch broom in a lit (Of wild, untidy hair)*. Манера чи звичка голосно розмовляти імплікується через шум млина: *Was born in a mill*. Окремі образні номінації англійської мови здебільшого концептуалізують антропоморфні принципи номінації, зв'язані з ними побутові стереотипи та уявлення, прагматику дій та вчинків (важке чи легке життя, життєвий шлях, хорошу чи погано організовану роботу, намагання людини добитись бажаного результату з ідеєю завершення роботи, коли очищують знаряддя праці, пор., *Clear the harrows* – очистити борони, «докласти максимум зусиль задля досягнення певної мети, результату»); *Make a kirk and/or a mill of* – прибуток, приплід, плодоріддя виражаються через сценарій обробки зерна у млині: *Bring grist to the mill, You must plow with such oxen as you have, Use whatever means or resources you can get* – досл. Ви мусите орати тим биком, якого маєте, тобто треба виходити з того, що маєш у своєму розпорядженні.

Образно-символічна зооморфна основа-прототип стала підставою і для оформлення в мові такого вислову, як *Plow with the ass and the ox* – про погану

організацію роботи або про відсутність єдності (пор. з цього приводу зазначену символіку віслюка і бика в семантичній пропозиції обробки культур серпом і поганого косаря, жінця і т.ін, як це маємо в таких прикладах: *a bad shearer never had a good sickle, Plow with dogs* – орати собакою, які з усією очевидністю можна віднести до логіко-семантичної опозиції єдність/роз'єднаність членів родини чи команди з ширшим узагальнено-оціночним значенням, за Г. Л. Пермяковим. Наголосимо на ідеї лінивства, представленій сценарною метафорою стоячої, нерухомої субстанції *Still waters turn no mills* – досл. стояча вода млин не повертає, що до певної міри виступає культурно-семіотичним аналогом до українського *під лежачий камінь вода не тече, Like a horse in a mill* – про монотонну роботу. Водночас про зайву, непотрібну і марну працю також свідчить вислів, переплетений із символікою млина: *Put the thatch of the kiln on the mill* [10, 161].

Актуалізуються в межах цієї фразеосемантичної групи інші внутрішні ознаки людини – балакучість, позаяк довгі язика образно маркують плітки і, природно, виникають шляхом переосмислення ідеї інтенсивного руху пристроїв, деталей чи механізмів: *She has a (clapper) tongue would deave*. Останнє має своїм еквівалентом польські та українські стійкі порівняння з компонентом *kolowrotek*, належним до ткацько-прядильної галузі.

З прагматичного погляду переосмислення лексеми *harrow* призводить до концептуалізації ідеї доброго чи поганого стану справ, їх перебігу, руху вперед чи регрес, наприклад, *Hear how the harrows are going* «прагнення бути в чомусь першим», *Run away/off with the harrows* «отримати першість, зайти задалеко». Окремі номени, навпаки, позначають підпорядкованість, приниження, зменшення соціальної ваги чи статусу, виражених в стійких порівняннях і сполуках з компонентом *harrow*. Промовистим у цьому плані виявляється стійкий англійський зворот біблійного походження: *under the harrow* зі значенням «перебувати у скрутному становищі, біді», *the toad under the harrow* «someone suffering a miserable existence»; *under constant persecution* – Жаба під бороною – Хтось перебуває в жалюгідному стані, під постійним переслідуванням. Як і образ жорен (через метафори важкості, нестерпної ноші і деструкції, перемелення зерна у їхній синкретичній єдності), цей символ є досить яскравим: *millstone round your neck* An insupportable burden – Жорно на шиї (з Матвія 28:6) «нестерпна ноша», *like corn under a millstone Oppressed* – Як зерно під жорнами – бути у пригніченому стані, *hard as the nether millstone* Hard-hearted. Тведий як нижнє жорно – жорстокосердий.

Ще одна група стійких висловів з компонентом *harrow* категоризує емоції і психічний стан людини через соматичний і зооморфний коди (стан виснаженості, хвороби): *Have one leg/legs over the harrows* – досл. ноги над бороною), концептуалізує предметну символіку речей (подібність/неподібність двох об'єктів, їх несумісність): *Agree like*

harp and harrow. В російській діалектній фразеології *борона* поєднується з позначенням негативних емоцій людини: *С бороной лететь* – гнеться (Забегал он, запсиховал, а мама говорит: не выпил, видно, сenni, с бороной летат [3, 145]. Щось недоречно білоруси порівнюють з бороною і свинею (бо зазвичай в борону впрягають коней при обробці, оранні землі), а тому вислів *Як барана за свинею* позначає щось недоречно (хтось ходить, тягається) (*Малый валочіцца і валочіцца у яе за хвостом, як барана за свіннею* [6, 145]. Ідея незграбності і недоречності в білоруській етнокультурі виявляється досить яскравою: *гарадзіць барану* – робити щось незграбно [6, 145], білоруси ще порівнюють невдалого майстра і його роботу з іншими сільськогосподарськими знаряддями: *Ні ў смык, ні ў барану* або з жартівливим номінуванням чогось неможливого (наприклад, *зав'язати борону*): *Селета кляцы зацясау, налета барану звязжа* – (жартівливе) «робити щось дуже повільно, зазвичай, про ліниву людину» [6, 146].

Пейоративна аксіологія простежується і в деяких колокаціях із порівняльним компонентом *as*, де предметам приписуються певні субстанціональні та функційні ознаки. Так, слизкість плуга і його ковзання мотивує риси характеру людини, можливо, улесливості: *Slape [slippery, Cum, wYks, Lin] as a plow-slipe*. Атрибутивна, приписувана ознака цього предмета, з іншого боку, (предмет – який) маніфестує кілька оцінних образних висловів, мотивація яких пов'язується з нерівним шлюбом: *a mad horse and a rotten harrow are soon parted* Of an ill-matched marriage – Шалений кінь та гнила борона швидко розлучаються – про нерівні шлюби; образ легкої борони означає вільний стан неодруженого *trail an easy/a light harrow* 'Live easy, unmarried, without cares' – йти стежкою легкої борони – жити легким, неодруженим життям, без турбот [10, 179]. Натомість вислів з компонентом *cepn* *Put your sickle in another man's corn* означає перелюб, позашлюбні стосунки. – досл. Покласти свій серп в кукурудзу іншого чоловіка (або жати на чужому полі) [10, 159].

Незграбність, естетичні ознаки й смаки, грубі манери поведінки маркуються фразою *You were bred in a mill*, а ознаки потворності актуалізуються в англійській фразеології в порівняннях з пейоративною конотацією: *Foul [ugly, coarse-natured, Lan] as a push-plow* [a small fanner's plow for two men, one pulling with a rope, the other pushing with his breast against a brattish]. Намагання уникнути прикрої, небажаної ситуації, не вплутуватись в якісь брудні справи об'єктивуються в такий спосіб: *If you don't want flour on your happern* – Якщо не хочеш, щоб на тебе потрапило борошно, тримайся подалі від млина. Засади побутоцентризму простежуються і в таких образних контекстах, які моделюють ситуацію несумісних речей: *A mad/wood [mad, Sc, Ire, nEng] horse and a rotten harrow are soon parted* [nYks] Of an ill-matched marriage, вивідування таємної інформації через чиюсь дружину об'єктивується образом плуга як

заглиблення в чийсь плани, секрети: *Plow with the heifer* [Nhb] 'Try to discover a man's secret through his wife'. Родинні стосунки, дещо несправедливий розподіл майна між сином і донькою після смерті батька маніфестовані в одиниці *The father to the bough, the son to the plow* [1576] *Of gavelkind; though the father is hanged, the son inherits* – досл. Батько до гілки (гробу), син до плуга, і все успадковує син, а не дочка. В англійській ідоматиці виявлено і такі факти, коли плуг метафорично порівнюється з новим партнером, який створює певні труднощі, проблеми й незручності. У цьому разі моделюється сценарна метафора опускання плуга в землю, орання землі: *They who put plow into new land must look to have it hawk* [catch, Sc, n Eng] *on a stone now and then* [Sc], *A new partner or venture will pose new problems*. Варто звернути увагу на те, що деякі інтернаціональні за походженням культурні аналогії (на кшталт російського *ставить телегу впереди лошади*) в англійській передаються через образ плуга, який ставлять перед биком: *Plow before the oxen*.

Інваріантний образ «краще щось, ніж нічого» передається в англійській мові через протиставлення несучої курки і нерухомого млина, пор., досл. Курка-несучка краще, ніж стоячий млин: *A laying hen is better than a standing mill*. Інтернаціональна за походженням фразеологічна одиниця *перекувати мечі на орала* (біблійного походження) *Beat your swords into plowshares – Turn from destruction to construction, renounce war; put all hostilities behind you* має значення «відмовитись від військових дій, перейти до мирної праці», за походженням біблійне, взяте з книги пророка Ісайї [10, 419].

Структурно-семантичні варіанти образних одиниць моделюють через синонімію і варіативність стрижневих компонентів фрейм «виконувати зайву, непотрібну, марну роботу» (символізується таке значення через дірки, отвори в ситі і решеті). Наприклад, *Milk a cow in a sieve, Milk a he-goat into a sieve, While one milks the ram the other holds under the sieve, Carry water in a sieve, Teach thi granny to sup milk out o' t' ass-riddle* [sieve for ashes, wYks] – *Learn* [teach]/*Teach your grandmother/ granny to lap ashes* – досл. Вчити бабцю сьорбати молоко з решета для попелу [10, 367], *Would stop one hole in a sieve – Is pointlessly mean and niggardly, Pour water into a sieve – даремно тратити гроші, бути марнотратним*.

Численних структурно-семантичних, лексичних і граматичних варіантів, модифікацій і трансформацій набуває вислів з таким самим значенням в польській етнокультурі (хоча б у наведеному синонімічному ряду): *Z motyką na słońce, Trudność motyką słońce zwojować, Z motyką się na słońce miotać, Na słońce z motyką sie wspinać, Hardzie puszczają się z motyką na jasne, wysokie słońce, Nie z motyką, ale z wolą złą rzuca się na słońce, Porwał się jak z siekierą na słońce, Z motyką nie wypada porywać się na słońce, Porwał sie z kopaczkom na miesiόνczek, Porwał sie z motyczką na słońce,*

Z motyką na wojnę przeciw Słońcu, Wybrales się z motyką na słońce, Wybieracie sie ta jak z motykom na rzepe, Z motyką przeciw słońcu skakał, інші знаряддя представлені спорадично, пор., *Nie siągaj grabiami na słońeczko* [7, 526-527], *Wybrał się z piką na raki, Wybrał się z piką na rzepe, Wybrał się z toporkiem na rybu* [7, III, 789].

Повертаючись до семантичного наповнення розгляданого фрейму в англійській мові, наведемо ще кілька прикладів: *Leak like a sieve* – досл. протікати як сито «оприлюднювати таємниці, марнувати гроші». В американському варіанті фразеологізму зафіксована семантика витікання таємниць чи секретів при порівнянні тіла людини до дірявого човна або дірявої голови: *Sieve (n.) One who cannot keep a secret; leaky boat* (американське). Натомість символіка множинності (багато дірок) стала підставою для такого вислову з квантитативним значенням: *As much sib as sieve and riddle that grew in the same wood together* [1508] *Of those who claim kinship with their betters...* [10, 183].

Ще одним напрямком асоціативно-символічного переосмислення цього речового коду є маніфестація через ідею малого розміру, символіки дірок, які передають труднощі, страждання, великі зусилля: *Go through the small sieve – Endure hardship; be strictly examined; suffer for something said or done – пройти через маленьке сито – «витримати труднощі; страждати за те, що сказано або зроблено»* [10, 183].

У той же час загадки про сито (*sieve*) у англійців маніфестуються круглою формою предмета та іншими його субстанціональними параметричними ознаками, ідеєю глибокого і мілкого посуду (дірок) – *dishpan, cup, saser*, порожнього і повного, соматичним кодом (дірки порівнюються до *очей*), акціонально-прагматичним сценарним кодом – неможливо наповнити, жодна ріка, море, особливо в англійських загадках фігурує Міссісіпі. Наприклад, *What has many eyes and no mouth? A riddle, a riddle, / Full of eyes, / But never a nose* [9, 11], *Round as a sasser [saucer], / Shaller as a cup, / Mississippi / Couldn't i full it up, Round as a biscuit, deep as a cup, / All the Mississippi River can't ill it up; My father got a thing in his yard deep as well an' is not well, an' the whole sea does not fill it, What is round as a dishpan, deep as a tub, and still the oceans couldn't till it up?*

Архаїчні антропоморфні мотиви тісно переплетені із соматичним кодом і в російських загадках про жорна, соху і борону, які порівнюються до **тварин і звуків, які вони видають** (*Корова ревет, кверху хвост дерет, Бык бурчит, старик стучит, бык побежит, пена повалит, Конь заржет, копытом забьет, кабы этому коню да овса в желобу, На Саратовском дворе медведь ревет* [4, 136], *Три тулова, три головы, восемь ног, железный хвост, кованный нос* (соха з бороною), *Стоит на дороге, раскинувши ноги, терминології спорідненості і свояцтва* *Стоит сноха, ноги развела* (соха). Концептуально проектується ці метафори і на

такі кодифікатори, як млин (*Стучит, бречит, Сто коней бежит; Что есть в колодке весь хлеб поест, В поле, поле затопали кони, заревел медведь на ярмарке, затопали кони на Ивановском поле, зарычал медведь на Кириловском, Стучит, гремит по улице весь век, где стук да гром там Захаров дом* [4, 134], *Без рук, без ног – лапшу крошит*. В російських загадках про жорна заміщувальними концептами виступає числові символи у поєднанні із термінами спорідненості та свояцтва і зооморфними символами – *Два брата бранятся, брат брата трет – белая кровь течет, Два борова дерутся/грызутся/трутся, поросята грызутся – между них пена идет* [4, 135], *каменная корова, железны рога* (водяний млин). Іноді власні назви поєднуються з дієсловами зі значенням руйнування: *Суха Матрена кости грызет* (соха), *Два сына поповы Тюха да матюха* тощо. А в енігмах про серп основними ознаками мотивації відгадок є вигнутість і горбатість: *Сутул, горбат, все поле облесует, Маленький, горбатенький, все поле обрыцет/по полю свицет* [4, 141].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, різняться від мови до мови донорсько-метафоричні когнітивні сценарії, до яких уподібнюється артефакт чи побутова реальність в структурі і семантиці загадок, символічна функція предметів. Одним із основних способів «заміщувальних концептів» в загадках є персоніфікація (і антропоморфізація як її різновид), зокрема якщо йдеться про предмети побуту, назви частин тіла людини, стихії, інтер'єр, внутрішній простір дому, свята, які можуть бути предметом окремого розгляду.

Перспективою подальших розвідок є дослідження енігматичного дискурсу у зіставно-типологічному вимірі, виявлення набору семіотичних кодифікаторів в контексті символіки архетипів, міфологічної символіки предметного коду культури в традиційних ремеслах слов'ян та германців. На часі є реконструкція знаків культурної номінації на засадах побутоцентризму у тісному поєднанні із невербальними компонентами культури, або ментально-семіотичними корелятами (магічні обрядодії і стереотипи поведінки, заборони й рекомендації, вірування та прикмети в різних лінгвокультурах).

ЛІТЕРАТУРА

1. Агапкина Т.А. Мифопоэтические основы славянского народного календаря. Весенне-летний цикл. Москва, 2002. 816 с.
2. Пономарьов А., Артюх Л., Бетехіна Т. та ін. Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник. Київ: Либідь, 1993. 256 с.
3. Прокошева К.Н. Фразеологический словарь пермских говоров. Пермь: Пермский гос.пед. ун-тет, 2002. 432 с.
4. Садовников Д.Н. Загадки русского народа. Сборник загадок, вопросов, притч и задач. Москва: Изд-во Московского ун-та, 1969. 334 с.
5. Топорков А.Л. Символика и ритуальные функции предметов материальной культуры In: Этнографическое изучение знаковых средств культуры. Ленинград: Наука, 1989. С.89-101.
6. Юрчанка Г.Ф. Народнае мудраслоўе. Слоўнік. Мінск 2002. 365 с.
7. Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich. T.1-4. Red. J.Krzyżanowski, S.Swirko. Warszawa. 1969-1978.
8. Pickering D. Dictionary of Superstitions. Cassel, 1995. 294 p.
9. Taylor A. English Riddles from Oral Tradition. Berkeley and Los Angeles, 1951. 905 p.
10. Wilkinson P.R. A thesaurus of traditional English metaphors. London; New York: Routledge, 1993. 490 p.

REFERENCES

1. Agapkina, T.A. (2002) Mifopoeticheskiye osnovy slavyanskogo narodnogo kalendarya. Vesenne-letniy tsikl [Mythopoetic foundations of the Slavic folk calendar. Spring-summer cycle]. Moskva [in Russian]
2. Ponomar'ov A., Artyukh L., Betekhina T. ta in. (1993) Ukrayins'ka mynuvshyna. Ilyustrovanyy etnografichnyy dovidnyk [Ukrainian past Illustrated ethnographic guide] Kyiv: Lybid.' [in Ukrainian]
3. Prokosheva K.N. (2002) Frazеologicheskyy slovar' permских govorov [Phraseological dictionary of the Perm dialects] Perm': Permskiy gos.ped. un-tet. [in Russian]
4. Sadovnikov D.N. (1969) Zagadki russkogo naroda. Sbornik zagadok, voprosov, pritch i zadach [Mysteries of the Russian people. Collection of riddles, questions, parables and tasks] Moskva: Izd-vo Moskovskogo un-ta. [in Russian]
5. Toporkov A.L. (1989) Simvolika i ritual'nyye funktsii predmetov material'noy kul'tury In: Etnograficheskoye izucheniye znakovykh sredstv kul'tury [Symbolism and ritual functions of objects of material culture In: Ethnographic study of symbolic means of culture] Leningrad: Nauka, p. 89-101 [in Russian]
6. Jurčanka H.F. (2002) Narodnaje mudrasloўje. Sloўnik [Folk aphorisms. Dictionary] Minsk. [in Belorussian]
7. A new book of proverbs and proverbial expressions of Polish (1969–1978) T. 1-4. Red. J. Krzyżanowski, S. Swirko. Warsaw. [in Polish]
8. Pickering D. (1995) Dictionary of Superstitions. Cassel.
9. Taylor A. (1951) English Riddles from Oral Tradition. Berkeley and Los Angeles.
10. Wilkinson, P.R. (1993) A thesaurus of traditional English metaphors. London; New York: Routledge.

NOMINATION AND SYMBOLISM OF MATERIAL CULTURE OBJECTS IN THE PHRASEOLOGICAL AND PROVERBIC CONTEXT

Tyshchenko Oleh Volodymyrovych

Doctor of Philology,

Professor at the Department of Foreign Languages and Translation Studies,

Lviv State University of Life Safety

Kleparivska street, 35, Lviv, Ukraine

The author gives the semantic analysis of the real culture code dominated by the principles of anthropocentrism, community-centeredness and onomasiological basis selectivity.

The material used for the study are the dictionaries of idioms, thesaurus, proverbs and sayings collections as well as Russian and English enigmatic folklore discourse.

According to the analysis material objects and realities, agrarian tools, artifacts have different phrases generating semiotic productivity, they are characterized by a vivid national-cultural verbalization specificity.

The comparative-typological perspective of the research for such interlingual cultural-semiotic parallels sheds some light on the phraseological units structurally-semantic modeling methodology (V. Mokienko, Y. Pradid, A. Ivchenko, V. Polishchuk, V. Koval and others) in the center of which lies a different symbolic function of material culture pretexts, synonymous variation and economic and everyday realities typology.

This approach enabled us to find out the agricultural realities semantic dynamics directions (soil tillage, harvesting and finished products processing – harrow, hoe, plow, mattock, mill, sieve), the specifics of their figurative characterological nomination, symbolic function, assessment and pragmatics in related and non-related lingual cultures, available ritual, mythological and cultural stereotypes, magical representations, prohibitions, etc.

The ethnographers and cultural anthropology representatives thesis (A. Toporkova, A. Bayburina, L. Niderla, S. Tolstoy) as to the dual semantic nature of the ritual symbol and its mediality, which, on the one hand, is turned to man and his domestic needs, social values (anthropo- and poetocentrism), and on the other hand, is related to “the things cultural technology and associated with it industrial and ritual practice”. Thus, the agrarian realities semantics and symbols transformation into frames has been clarified “to do unnecessary work that does not bring any benefit or profit, to waste time, “do a bad job” and so on.

Key words: *agrarian vocabulary and phraseology, proverb, belief, material culture code, signs' ritual function, domestic folklore, stereotype, riddle.*